

КИТАЙ И БАЛКАНИТЕ: ПЕРЦЕПЦИЯ И РЕЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНИТЕ И МЕСТНИТЕ МЕДИИ

Ивелина Ватова

CHINA AND THE BALKANS: PERCEPTION AND RECEPTION IN THE WORLD AND LOCAL MEDIA

Evelina Vatova

Abstract: *For centuries the Balkans have been considered to be ‘Europe’s naughty boys’, with a specific economic and political face missing, always conflicting in between, geographically positioned between Turkey, the Orient, i.e. Asia, and Austria, Germany, France and Britain, the Occident, i.e. Europe, and historically linked to Russia. This idiosyncrasy forced the Great Powers to keep an eye on the peninsula. Recently China has declared to be a serious investor, through the Balkan Silk Road, part of the 16+1 Initiative as a section of its One Belt, One Road geostrategic megaproject. The research I am presenting in this paper is focused on the contents analysis of leading world and local media. Thus, I am constructing a holistic communication model of dynamic complex transformations and tracing out how the Balkans from a ‘backyard of Europe’ are converting into an important communication channel.*

Keywords: *Win-win strategy, The Balkan Silk Road, media, communication modeling, interconnectivity, infrastructure, investment, politics.*

Въведение

В този текст¹ ще стане дума за образи и представи, които световни медии, т. е. медиите, традиционно наложили се в световната публичност като качествени и „обективни“, изграждат за героите в тази история. Ще стане дума за рецептивния отклик на местните общности, за новата глобалност, родена от недрата на десетилетната глобализация, за трансформационния ценностен ефект от сблъсъка на цели и интереси.

---

¹ Той е резултат от медиен контент анализ за периода февруари-септември 2017, на 15 световни и национални медии, част от по-голямо медийно изследване (2014–2017).

1. Балканският път на коприната (ECFR 2016, 5; Stanzel 2017; Bastian 2017)

Тази история има и още едно име: *Експрес „Суша-море“* (Kynge et al. 2017). В МНК герои обикновено са държавите: сега герои са Балканите и Китай, но тук са и ЕС, и САЩ, усеща се и присъствието на Русия, Турция, влияят не само процесите в Близкия изток и Африка или промените в Белия дом, а и събитийните послания от още по-далечни геостратегически топоси. Мъчително балканците осъзнават ценността си като народи, неоткъснати от глобалното човечество, а съпреживяващи световните тенденции: тероризъм, бежанци, миграция, наркотици, кризи, корупция, идентичност, нови форми на прокси конфликтност, провокирани от новия информирани тип технология на силата на властта в условия не просто на преобразуващ се социокултурен контекст, а на нов динамично трансформиращ се социотехнологичен контекст, който търси постоянна мобилност и гъвкавост в т.нар. свързаност между вътрешните му структурни елементи. Ако свързаността е характерна за всяко статукво, то пластичната обвързаност и нейната „ставна“ подвижност са задължителни за всяка социална промяна.

На 20 февруари 2017 г. във *Файненшъл Таймс* (ft.com 2017; ebrd.com) се появява една карта.

Фигура 1. Още през 2014 г. Китай договаря с Унгария, Сърбия и Македония участъка, който да свърже Будапееща, Белград и Скопие с пристанище Пирея, Гърция.

На нея съвсем ясно е очертан именно балканският Път на коприната. В началото на март 2017 г. Федерика Могерини, Върховен представител на ЕС по въпросите на външните работи и на сигурността и заместник-председател на Европейската комисия /Комисията Жан-Клод Юнкер/, пристига в т. нар. Западни Балкани (ЗБ), за да усети колко слабо е доверието на хората тук към Брюксел (Reuters, Euroactive, Glassrpske, etc. 2017). Белградският *Нови магазин* пише: „ЕС и Западът създават неприятното усещане, че постепенно се отвръщат от региона – поне докато там не избухне някоя нова криза“. (naslovi.net 2017)

Друга една карта, само на Сърбия, е в личния кабинет на президента Александър Вучич². Когато американски журналисти го питат за бъдещето на Балканите, той емоционално сочи многоцветното пано на стената и казва „Вижте, това е моята истинска страст. Пътища и икономика.“ (Karnitschnig 2017). Картата е прорязана от планирани вече магистрала и жп линии.

1.1. Послания от медиите

През 2017 г. Берлинският процес³ като че ли най-сетне се раздвижи. Под медиен натиск: германският *Франкфуртер Алгемайне цайтунг*: „Ако ЕС не се интересува от региона, ще го изостави в ръцете на други“ (faz.net 2017). Коментарът на Михаел Мартенс е цитиран от *Дойче веле* и други национални и континентални медии. Британският *Гардиън* (theguardian.com 2017) предупреждава „Задава се сериозен конфликт между САЩ и Китай“ и пита „Кой е виновен за новата криза на Балканите?“ Посланията водят до две перцептивни внушения: а) Китай тихомълком навлиза в Европа през „задния ѝ двор“⁴, Сърбия е неговият „балкански троянски кон“, а Пирея – „входната врата“ за „китайския неоколониализъм“; б) Ще

---

² Поема поста на 31.05.2017 г.; възпитаник е на Юридическия факултет на Белградския университет; лидер на Сръбската прогресивна партия; в държавната йерархия е министър на информацията (1998–2000), министър на отбраната (2012–2013), първи вицепремиер (2012–2014) и премиер (2014–2017).

³ Дипломатическа инициатива за бъдещото разширяване на ЕС, стартира в 2014 г. с конференция в германската столица за Западните Балкани, последната е в Триест, 2017 г.; цел: съживяване на многостранните връзки „между Западните Балкани и избрани държави-членки на ЕС“, подобряване на регионалното сътрудничество по теми, свързани с инфраструктурата и икономическото развитие; една от ключовите германски дипломатически инициативи на третия кабинет „Меркел“ за Югоизточна Европа заедно с германо-британската инициатива за присъединяването на Босна и Херцеговина към ЕС.

⁴ За мен внушението е, че Балканите в западното стереотипно мислене продължават да са „заден двор“ на Европа, естествено е да попитам „Коя Европа“?

е голям срам, ако ЕС загуби от Китай „собствения си заден двор“ заради бюрократичните си стандарти⁵.

Балканите, на приливи и отливи, винаги са в епицентъра на международния дневен ред. Още в 2013 г. *Форин Полиси* (Rudd 2013) сравни съвременните конфликти в Югоизточна Азия с балканските отпреди век. Често пъти отдавна стереотипизираните европейски клишета не отговарят на съвременните реалности: наричат тези народи „лошите, непослушните момчета“ на Европа, „проблемните деца“ на ЕС, а всъщност от ЗБ само Хърватия е член на Съюза, Словения отдавна не се числи към Балканите, Румъния също се дистанцира. Според *Форин Полиси* нестабилната политически и икономически ситуация, географското им положение ги прави податливи на манипулации. На пръв поглед Китай дръзко навлиза в старите стратегически игри на старите европейски властови играчи. Но прави това предпазливо, след дълги години комплексно проучване на всеки конкретен елемент в исторически установения национален контекст. Пекин не е забравил, че местните политически елити са опотюнистично настроени: след 1989 г. се обърнаха на Запад и забравиха да общуват с него⁶; неолиберализмът тук е по-мързелив от социализма с китайско лице: старите елити заменят политическата си маска с икономическа, но без особен ентузиазъм за реални значими икономически реформи, очаквайки богати външни инвеститори да изпълнят задълженията им към собствените им държави; недостатъчно активно регионално сътрудничество, всички се свиват в националните си рамки, заемат антагонистични позиции поради множествеността на „националните интереси“. Т. е. видимо липсва общ език, лицата са много, но без общ балкански колективен персонален имидж в МНК, балканската физиономия е разнолика, пъстра, но и нехармонично нашарена, набраздена от стари рани и ментални травми.

---

⁵ Все по-отчетливо в европейското публично пространство се регистрират аналитично-коментарни експертни послания на гражданското недоволство срещу сковаността на брюкселската комуникационна система.

⁶ В някои от случаите се действаше дори по-крайно, отколкото предписваха самите западни модели за подражание, класически за международните анализатори е примерът с Македония: в 1999 г. признава Тайван, защото очаква икономическа помощ; в 2001 г. се отказва от тази дипломатическа стъпка и напълно променя позицията си, след като КНР ѝ предлага икономическо и финансово сътрудничество.

1.2. Гърция и Сърбия:

Двата края на вертикалния балкански интерконектор

А) Сърбия

„Сърбия иска бизнес, но бъдещето ѝ е в Европа“, твърдят сръбските медии (Ibid.): трансформира се, за да сложи край на изолацията и да отвори вратите към ЕС. Близо 20 г. след разпада на бивша Югославия, който в западната преса продължава да се определя като „балкански войни“!?, инфраструктурата ѝ е разбита: ЕБВР помага за частичната ѝ модернизация, но не е достатъчно; има железници, които не са обновявани след строителството им от края на 19. век. Публично е мнението, че за разлика от България, Румъния и Унгария, Белград не е длъжен да се съобразява с европейските регулаторни и бюрократични ограничения, защото не е член на ЕС, а от по-тясно обвързване с Китай печелят и двете страни. Тази percepция не е коректна: Унгария и Гърция са в ЕС, но не им пречи да привличат китайски инвестиции. Освен това взаимоотношенията на Сърбия с Китай не са обикновени финансови транзакции. В Белград са наясно, че КНР не дава грантове, а заеми, но отчаяната нужда от финансори ресурси се съчетава с дългогодишни непрекъснати контакти между Белград и Пекин: през 1999 г. при бомбардировките на НАТО над Белград бе засегнато и китайското посолство, загинаха негови служители, „жертви на западния империализъм“, според сръбски и китайски медии (b92.net/eng/news/)⁷. За много китайци и сърби това съвсем не бе случаен инцидент. Китай е от малкото държави, които подкрепят позицията на Сърбия за Косово още от 2008 г. Пекин предприе стъпки в Международния съд по законосъобразността на решението за независимостта на този регион. Косово не участва в Инициативата „16+1“, а Белград домакинства третата източноевропейска столица след Варшава и Букурещ. В самия Китай смятат Сърбия за най-съвместим приятел в целия европейски континент, особено що се отнася до националния суверенитет и териториалния интегритет. Реципрочно Сърбия поддържа Китай щом стане дума за правата на човека в Тибет и Синдзян или за Южнокитайско море. В

---

⁷ Източникът на тази информация B92.net, сръбска компания с интернетрадио, телевизия и уебсайт, цитира Танюг, а агенцията – специалното интервю на Вучич пред СиСиТиВи от 12.05.2017 г. преди визитата му в Китай: „Сърбия и Китай винаги са на една и съща страна „с твърдението, че Китай винаги е редом до Сърбия „включително и в най-тежките времена през 1999“. Така се изправяме пред т. нар. медиен мултипликационен ефект на комуникативното послание едновременно сред две национални аудитории, а чрез интернет и пред световните публики, т.е. налице е геокомуникационен ефект на въздействие.

2016 г. при официалната си визита в Белград Си Дзинпин почете паметта на загиналите и обяви, че на мястото на бившето посолство ще има културен център. Така китайският държавен глава затвърди един от основните щрихи в образа, който държавата му изгражда като холистичен имидж-перцепция в МНК: първа ценност е Родината, втора е трудът и едва трети са парите и бизнесът.

... Смедерево има 100 000 жители, чиято основна прехрана е от единствения в страната стоманолеярнен завод. КНР го купи и спаси 5,200 работни места; предишният собственик, U.S. Steel, го продаде през 2012 г. на правителството за символичния един долар (Surk 2017). Китай тества пътностроителните си умения първо в Сърбия, докато строеше моста „Михайло Пупин“⁸. Китайската диаспора нахвърля 10 000 души и е концентрирана главно в Белград. Логото на Хуауей е навсякъде, компанията обслужва 80% от сръбските потребители. През януари 2017 г. Националната банка на Китай откри банков хъб в Белград за целия регион, не само Балканите, но и Източна Европа (Karnitschnig 2017). Двете държави вече са подписали 22 проектни договорености в енергетиката, инфраструктурата, телекомуникациите (CCIS 2017). С китайски пари се модернизира старата жп линия между Белград и Будапеща, като успоредно на пасажерското трасе от прочутия „Ориент експрес“⁹ се изгражда нова карго линия, а пътуването между сръбската и унгарската столица се скъсява с близо 5 часа.

Б) Гърция

„Наказана от ЕС и обидена, Гърция прегръща парите и интересите на Китай“ (Horowitz et al. 2017): в 2008 пристанището в Пирея (Karnitschnig 2017)¹⁰ е сред 20-те големи товарни порта на Европа, днес е в първата десетка, в 2018 г. трябва да се открие нов карготерминал. Според експертите в последните 10 години няма по-успешна инвестиция. *Ню Йорк Таймс*

⁸ Свързва Земун и Борча с централен Белград, открит на 15.12.2014 г. и финансиран с нисколихвен китайски заем. Отначало е известен като Китайският мост, после – като Пупиновият мост, по името на сръбския изобретател и учен Михайло Пупин.

⁹ Увековечено от Агата Кристи в романа ѝ „Убийство в „Ориент експрес“.

¹⁰ През 2016 г. морският гигант Коско финализира сделката и придоби контролния пакет от най-голямото гръцко товарно пристанище Пирея; за модернизацията му вече са инвестирани около 600 млн. евро; то е едно от 50-те световни контейнерни порта. „Това е само първата стъпка. Китай иска да превърне Пирея в европейско предмостие.“, пише сп. *Политико*, а Джакопо Мария Пепе, анализатор към Германския Съвет за външни отношения предупреждава „Китайците вече са тук. Време е ЕС и Германия да отговорят стратегически“.

пише: „след тежките години на постоянна борба с европейските партньори и студеното рамо на САЩ“, Гърция усети прегръдката на КНР и меката ѝ икономическа сила: благодарение на китайския конгломерат КОСКО¹¹ Пирея е най-натовареното средиземноморско пристанище. Създадени са 1 000 раб. места, но оборудването е китайско; има местни поддизпълнителни, наели 1 500 работници, но заплатите са под одобрените от гръцките профсъюзи. Така от една страна се бори безработицата, а от друга пада утвърденият вече жизнен стандарт. Но при американските дотации гръцките работници били свикнали малко да работят и много да получават, припомня самият *Файненшиъл Таймс*! Друга китайска група ФОСУН, заедно с гръцки и арабски инвеститори, променя изоставено крайморско летище до Атина в луксозен развлекателен парк за богати туристи „Хеленикон“, три пъти по-голям по площ от Монако; в следващите 5 години се очакват 1.5 млн. китайски туристи¹².

Докато западните кредитори упражняват политически натиск, китайците инвестират, а заемите вече се изплащат не само финансово, но и „съ-комприхендно“¹³: в 2016 Гърция блокира общо изявление на ЕС за Южнокитайско море; през юни 2017 Атина пак, в рамките на една година, наложи вето и блокира нова стъпка срещу КНР в областта на човешките права, после пък се противопостави на по-суровите мерки спрямо китайските инвестиции в Европа. Едва ли ЕС или САЩ са пропуснали това поведение на гръцката дипломация: доскоро се страхуваха, че Гърция ще се поддаде на Русия; днес Китай е новият силов играч; медиите вече определиха случващото се в „люлката на европейската цивилизация“ като „дипломация на чековата книжка“, Пирея – „драконовата глава“ на мегапроекта „Един пояс, един път“, а Китай – „колониалната сила“ на 21. век. В европейското съзнание се налага представата, че за Германия Гърция е нарушител на правилата в Еврозоната¹⁴, а Китай я сочи за „най-изпитан

---

¹¹ Китайският *COSCO Shipping* притежава четвъртата по големина в света карго-флотилия. След като купи Пирея, се смята, че ще инвестира и в Северна Гърция, сред кандидатите е пристанището на Александруполи, от където се прави връзка с България и Турция. По-подробно вж. Ben Bland, „Acquisitive Beijing Sets Course for Shipping Dominance“, FT, July 18th, 2017 и Lawrence Summers, „Put American Foreign Policy Back on the Pitch“, FT, July 6th, 2014.

¹² И гръцки, и китайски медии (*xinhuanet.com*; *news.gtp.gr* 2017) през пролетта на 2017 г. съобщиха за първите големи групи китайски туристи, тръгващи от Пирея, на круиз Егейско море и островите с известния *Celestyal Cruise ship*.

¹³ чуждица, уловена в българските медии в процеса на изследването; от англ. **to comprehend** – разбирам, схващам, включвам и **co~** – представка за заедно, един до друг.

¹⁴ През юни 2017 г. Ангела Меркел затегна режима на финансовите събирания за германските стратегически активи, мярката е насочена срещу китайските държавни

и надежден приятел“. Реториката е стара, стереотипите ѝ са моделирани в годините на Студената война. В същото време логиката на депутата Костас Дузинас е чисто човешка: „Ако си паднал и някой ти е ударил плесница, а друг някой ти протяга ръка за подкрепа, и ако ти пък на свой ред можеш да направиш нещо, на кого би помогнал – на онзи, който ти е помогнал, или на онзи, който те е ударил?“ (ekathimerini.com 2017).

2. Коридорите на властта

2.1. За Китай Балканският Път на коприната означава логистични коридори, нови инфраструктури, инвестиции в местната тежка индустрия чрез реновация, а не деструкция. Инвеститорите му имат шанс да получат европейски препоръки за участие в следващ етап от инфраструктурното европейско строителство: жп линията Белград–Будапеща ще се строи от китайски компании по европейски стандарти под надзора на европейски сертифициращи институции. Така се прилагат два важни принципа от самата китайска стратегема: а) интерконективност в действие и б) стратегията „Аз печеля, ти печелиш“. На свой ред целият този процес е пореден сигнал за промяната в геополитическия силов баланс: железниците и шосетата губят първоначалното си значение като индивидуални материални проекти и се превръщат в стратегически инвестиции с мащаба на интелектуален продукт, водещ до промяна на ценностите на старото статукво.

2.2. За ЕС да се говори с Китай в и с един глас е лидерско послание, но къде е парадигмата „Един свят, много гласове“, създадена именно от западната интелектуална мисъл? Старата реторика се използва в нов геоекономически, геополитически и геоикономически контекст; медийните послания са част от битката между китайския заем и европейския грант (Sandu 2017; Bastien 2015). Посланието вече е медия, а не обратно! Всичко това е „знак за бюрократите от Брюксел, че балканското им главоболие се превръща в сериозна мигрена“ (nytimes.com 2017).

Естествено, КНР признава (Zeneli 2014), че именно ЕС е с най-голяма власт на континента. Западната ключова перцепция обаче е „Скептицизъм за ролята на Китай в икономическата интеграция в собствения заден

фирми. Пред местен вестник The LOCAL, след отрицателния вот на Гърция срещу общо становище на ЕС относно нарушаване на човешките права в КНР, тя каза, че Европа „трябва да говори с Китай на един глас“, и допълни, че икономическата сила на Китай му позволява да оказва натиск на по-слабите европейски нации: „Погледната от Пекин, Европа е азиатски полуостров.“

двор, *страх*, че инициативата „Един пояс, един път“ въвежда нови норми в средата на старите балкански управленски ценности и предизвиква съществуващите ценности в ЕС“, както пише Михал Макоски (Makoski 2017), експерт по китайско-европейските отношения. Така се очертават двата образа: на новозаявяващата се глобална сила и старата имперска дама, т. е. на комплексната социална промяна и замръзналото статукво.

Според българския учен Милко Петров, „[3]а да бъде открит по-добре манипулативният момент в персоналната стереотипизация от медиите, трябва да бъдат посочени и „негативните“ координати на тази персонална пропаганда. Защото чрез опозициите добро-зло, нравствено-безнравствено, престижно-непрестижно, перспективно-безперспективно проличават журналистическите техники на дистанциране, възвеличаване, контрастно противопоставяне, често използвани при създаването на обществена представа за конкретната личност.“ (Петров 2005, 20)

3. Моделиране на колективните персонални имиджи

ЕС говори за интеграция, но тя е политическа и нормативно-регулаторна; КНР предлага икономическа интеграция, т. е. всекидневни поведения, често предизвикващи брюкселските стандарти. Брюксел се съмнява, че самите инвестиционни проекти все повече се политизират¹⁵. В същото време сред местните общности азиатският гигант става все по-надежден партньор¹⁶. ЕС обвинява Китай за натиск, пренатоварващ балканските държави с гъста мрежа от жп и автопътища, провалящи евентуални бъдещи транспортни брюкселски проекти – случаят Черна гора¹⁷. Но Пекин подкрепя регионалната стабилност; политиката му на ненамеса във вътрешните работи укрепва местното доверие в него; не използва хибридна пропаганда за износ на идеология или за издигане на бариери пред присъединяването на страните към ЕС и НАТО; не поставя политическа алтернатива като визия за Балканите; подкрепя европейската перспектива пред

---

¹⁵ Милко Петров определя политиката като „спекулативно осветляване на политическия живот“, което е „съставна част от манипулацията, осъществявана от медиите“, (Петров 2005, 39).

¹⁶ Милко Петров въвежда „**ефект на контакта**“, който „води до ясно диференциране на социалните групи, до очертаване на политическия профил на нови групировки и формации, до наслагване на ореола на престижа върху цели прослойки, които го възплъщават и утвърждават.“ (Петров 2005, 71).

¹⁷ Там Китай строи изключително скъпа транспортна връзка Бар-Белград, инвестицията се оценява на ¼ от БВП на малката балканска държава, а приемането ѝ за член на НАТО не уплаши азиатският гигант, проектът продължава.

страните от Балканите, тъй като сам е заинтересован от нея в името на собствените си икономически планове. Но китайският подход в региона разчита на форми на икономически държавно-регулаторен механизъм, обслужващ целите на холистичната му политика.

3.1. Популистките медийни наративи за нямащата равна на себе си китайска „дипломация на чековата книжка“ и за Балканите като „заден двор“ де факто прикриват сериозни разлики между перцепциите на тези държави и брюкселския комуникативен модел: ЕС губи заради тромавата си бюрокрация и твърде надменния си административно-регулаторен поведенчески тон; китайският модел е много по-гъвкав и адаптивен към всеки конкретен балкански контекст, сигнал за добронамерена взаимно-изгодна интерконективност, а не просто свързаност; преговаря се с местните политически елити, но след внимателно проучване на конкретната социокултурна среда и различните социално-икономически и политически нагласи, взетото решение се реализира с аргументация според логиката „Аз печеля, ти печелиш“; проектите му са по-добре маркетингови. Така от една страна Китай подкопава ценностно регионалния дневен ред, замислен от ЕС, а от друга помага на локалното публично съзнание да си изясни, че ако се предприеме само нормативно изравняване с ЕС, ще струва скъпо, без ясна перспектива за скорошно членство. Отказът или колебанието, неувереността и неяснотата сред мнозина местни лидери да предприемат реформи по брюкселски натрупва осезаеми пластове неудовлетвореност от либералния модел: популизъм, разочарование и обезверяване са все по-силни.

Да, ЕС има политика за стабилизация на т. нар. европейски „заден двор“¹⁸, но тя е по-скоро външно-атраaktivна, а не ефективно-динамична. Мнозина смятат, че ЕС трябва да обяви мениджърския си модел за ЗБ, да не допусне външни фактори да обезсилят и без това крехкия реформаторски процес. В същото време вече не е възможно да се пренебрегва и присъствието на КНР, което в битието си на противосила срещу бездействието на Брюксел де факто оказва стимулиращо въздействие: ЕС може да инкорпорира специфичните китайски интереси и цели в собствената си

---

¹⁸ Според мен постоянното използване на имиджа „заден двор“ за Балканите в западните коментари и анализи говори за слабо и едностранчиво познаване на балканската психика, на душевността на местните хора; тяхната народопсихология продължава да е непозната за редица експерти, които налагат подобен стереотип в западното публично съзнание, и на практика пораждаат представа, имидж-перцепция за „хора втора ръка“, за превъзходство на западноевропейеца над балканеца, което на практика не е нищо друго освен постилане на килима на омразата, конфликтността и поредния сблъсък между същността на Аз-а и другостта на Другия.

политика по разширяване, като се съобрази, че: а) регионът приема позитивно всякакви благоприятни възможности, предоставени от Китай като втора/първа икономика в света¹⁹; б) нужна е адекватна общностност в подхода към Китай, договорена между ЕС и ЗБ; и в) за китайските проекти ЕС трябва да създаде по-устойчива стартова позиция – технологично-структурна, а не политическа дипломация, – за да се постигне прозрачност и ясна откритост за цялостния комуникационен пакет „Един пояс, един път“, респективно регионалните му инициативи „16+1“ и Балкански Път на коприната, и да се преодолее страхът и недоверието, между ЕС и КНР от една страна, а от друга – брюкселският стремеж към подчинение и зависимост, нещо, което Сърбия не търпи и не приема.

4. Китай и Сащ на Балканите

4.1. За Китай формулата е: изграждане на политическо доверие без ангажиране с „висока“ политика, аргументът е в основния аспект от китайската външнополитическа доктрина – ненамеса във вътрешните работи; поддържане на културен обмен и засилване на икономическото сътрудничество. Тази политика отдавна е обявена чрез проактивната стратегия „Go Global“; тя е нов прочит, „Going Out“, на посланието на Дън Сяопин за отваряне към света. В последните години се допълва и от стратегията „Communicating Globally“. В ЦИЕ ясно е очертана нова форма за сътрудничество: 12-те мерки от Варшава 2012 г., допълнени през 2013 г. в Чунцин и Букурещ с „европеизиращ“ дискурс, фокусиран върху инфраструктурата и регионализма. Новият Път на коприната е нова политико-икономическа георентация в новия социотехнологичен глобален контекст. Холистичността на китайската глобална стратегия е публично видима. Този процес на комуникационна видимост определям като холистична комуникация, елемент от моя **модел за геокомуникацията като нов имидж на МНК в 21. век.**²⁰ Един от ключовите термини е интерконективност, т. е. не обикновена свързаност, а есенциална обвързаност на отделните елементи в него, с крайна цел – взаимна гъвкавост и динамична мобилност вътре между Азия и Европа и създаване на новия глобален комуникационен

¹⁹ Световната банка измерва икономическия растеж на дадена държава по показателя „паритет на покупателната способност“ (ППС, англ. PPP), на тази основа още през октомври 2014 г. Китай бе обявен за най-голяма икономика в света, оставяйки САЩ на второ място по този показател. По БВП обаче КНР е на второ място.

²⁰ Това е иновативен модел на МНК през 21 в., представен пред международно жури в Перуджа, Италия, април 2017 г. и защитен според международното право за интелектуална собственост. Предстои публикацията му в България.

субект Евразия. Самият „пояс“ като компонентен символ трансформира съществуващите политически граници на досегашното статукво в транснационални мостове с нов тип идентичност и позиционира цялостната евразийска икономика, тъй че да се реализира пропагандното послание на стратегията „Аз печеля, ти печелиш“.

4.2. За САЩ холистичната евразийска интеграция е в прицела на стратегията за хибридна война: дестабилизация на свързващите елементи от многополюсните проекти чрез външно провокирани конфликти на идентичност. Балканската регионална парадигма бе необратимо преобразена през 90-те години на 20 в. Хънтингтън преди 20 г. не просто говори за сблъсък на цивилизациите, а предупреди САЩ, че е опасно да са „самотна суперсила“ (Хънтингтън 2001). Паралелно с идеята за многополюсността, която на практика се оформя около двете основни диалектически перцепции Азът-Другият, но с нови съдържателно-комуникативни многопластови измерения на посланията при повишена степен на диалогичност, широката инфраструктурна мрежа би обвързала откъснатите Балкани, както вътрешно регионално, така и в по-голямото идентификационно поле. За САЩ, които противодействат от позицията на собствената си глобализационна перцепция, Европа трябва да остане траен бастион на еднополюсната хегемония. Чрез медийни заплахи за нова Студена война, за Трета световна война, агресивно се прокарват два стратегически отговора: а) НАТО; и б) ТПТИ²¹.

4.3. За характера на сблъсъка

Промените в геополитиката са резултат не само от изместване на икономическата гравитация, но и от земетръсни размествания в самата геостратификационна структура на МО и плавна трансформация на МНК към геокомуникация. Така относителната комплексност на комуникацията ясно внушава осовата перцепция *Аз печеля, ти печелиш*. Постигането ѝ е свързано с мирно целенасочено развитие не само на Китай като един от основните играчи в световния шахмат, но и на съседите и партньорите му. Живеем в свят на обвързаности, а не на развързаности; КНР отдавна не е сингуларност (Кисинджър 2012, 20–39). С тази амбициозна задача

²¹ Нетърпението на управляващия истаблишмънт в САЩ се засили около последните президентски избори (2016) и особено след като президентът Тръмп оттегли САЩ като страна по ТТП. При евентуално успешно реализиране на китайски и руски мегапроекти на Балканите, по силата на ТПТИ държавите-членки на ЕС трябва да получат одобрение от САЩ, за нови търговски взаимодействия.

за промяна в световното статукво Китай засяга геополитическата глобализационна сетивност на други играчи; не просто извършва пластична операция върху лицето на човешкото общество като цяло, а сменя вътре в него тотални системни ценностни структури, крепящи сегашното глобално положение поне от няколко века.

Заклучение

Първо, еднополюсният и многополюсният свят се срещат и сблъскват на Балканите, за да решат геополитическата съдба на ЕС.

Второ, осъществяването на проекта „Балкански Път на коприната“ като част от инициативата „16+1“, която аз разглеждам като елемент от мегапроекта „Нов Път на коприната“, се оказва на кръстопътя между цивилизационните идеологии на разрушителното насилие и градивното развитие.

Трето, с инициативата си КНР напомня на всекиго, че това ще е трудна, мъчителна конкуренция, застрашително състезание между минали и бъдещи икономически властови центрове, което променя не просто физическото статукво, а ментални карти, интелектуални поведения, общностни ценности и колективни идентичности.

Четвърто, ЕС трябва да приеме предизвикателството и да отговори адекватно, ако не иска собствената му реформа, която е на дневен ред, да загуби доверието на местните балкански народи.

Пето, ако за САЩ е явен стремежът да се запази императивът на глобализацията, то за Китай е очевидна амбицията за глобална комуникативност, изразена чрез посланието интерконективност, т. е. **не просто** информирана свързаност, а **осъзната** активна динамична споделена обвързаност.

СЪКРАЩЕНИЯ

ЕБВР – Европейска банка за възстановяване и развитие

ЕС – Европейски съюз

ЗБ – Западни Балкани

КНР – Китайска народна република

МНК – Международна комуникация

МО – Международни отношения

ППС – Паритет на популателна способност

САЩ – Съединени американски щати

ТПТИ – Трансатлантическо партньорство за търговия и инвестиции

ТПП – Трантихоокеанско партньорство

ЦИЕ – Централна и Източна Европа

БИБЛИОГРАФИЯ

Монографии

Кисинджър 2012: Кисинджър, Хенри. За Китай. София, 2012.

Петров 2005: Петров, Милко. Персоналният имидж. Изграждане, контрол, рецепция. София, 2005.

Статии

Ватова 2017: Ватова, Ивелина. Геокомуникацията: Технология на силата в мрежовото общество. – В: Годишник на ФЖМК, 2017, т. 24.

Хънтигтън 2001: Хънтигтън, Самюел. Самотната суперсила. – В: сп. Демократически преглед, 2001, бр. 45, превод Ивелина Ватова.

Изследвания, анализи и документи

Bastian 2015: Bastian, Jens. China – Greece: One Belt, One Road?. – In: Macropolis, April 29, 2015. <>

Bastian 2017: The potential for growth through Chinese infrastructure investments in Central and South-Eastern Europe along the „Balkan Silk Road“. Report prepared by Dr Jens Bastian for the European Bank for Reconstruction and Development (with funding from the Central European Initiative) Athens-London. – In: EBRD.COM, July 2017 <www.ebrd.com/documents/policy/the-balkan-silk-road.pdf>

CCIS 2017: Chamber of Commerce and Industry of Serbia, „Chinese Investments in CEE“, April 2017, unpublished policy paper.

Makocki 2017: Makocki, Michal. China in the Balkans: The battle of principles, – In: ECFR.EU, July 06, 2017. <>

Stanzel 2016: Stanzel, Angela Agatha Kratz, Justyna Szczudlik & Dragan Pavličević. China's Investment in Influence: The Future of the 16+1 Cooperation. – In: European Council on Foreign Relations, December 14, 2016. <>

Stanzel 2017: Stanzel, Angela. „China's Belt and Road – New Name, Same Doubts. – In: European Council on Foreign Relations, May 19, 2017. <>

Публикации в световните медии**Анализи и коментари**

Horowitz et al. 2017: Horowitz, Jason and Alderman, Liz. Chastised by E.U., a Resentful Greece Embraces China's Cash and Interests. – In: The New York Times, August 26, 2017, <>

Karnitschnig 2017: Karnitschnig, Matthew. Beijing's Balkan backdoor. China is investing heavily in countries that might one day join the EU.– In: The Politico, July 13, 2017. <www.politico.eu/article/china-serbia-montenegro-europe-investment-trade-beijing-balkan-backdoor>

Kynge et al. 2017: Kynge, James (London), Beesley, Arthur (Brussels) and Byrne, Andrew (Budapest). EU sets collision course with China over 'Silk Road' rail project'. – In: The Financial Times, February 20, 2017. <>

Rudd 2013: Rudd, Kevin. A Maritime Balkans of the 21st. century. – In: The Foreign Policy, January 30, 2013. <foreignpolicy.com/2013/01/30/a-maritime-balkans-of-the-21st-century>

Sandbu 2017: Sandbu, Martin. Europe Must Respond to China's Belt and Road Initiative,, – In: The Financial Times, May 16, 2017. <amp.ft.com/content/1edf0d68-3a1e-11e7-821a-6027b8a20f23>

Surk 2017: Surk, Barbara. As China Moves in, Serbia Reaps Benefits, With Strings Attached.– In: The Financial Times, September 9, 2017, <www.nytimes.com/2017/09/09/world/europe/china-serbia-european-union.html>

Zeneli 2014: Zeneli, Valbona. China's Balkan Gamble. Why is China investing so much in the debt-burdened Balkans?. – In: The Diplomat, December 15, 2014. <[chinaskan-balkan-gamble](http://chinaskan.com/balkan-gamble)>

Kathimerini 2017: «Μια Ζώνη, Ένας Δρόμος» και πολλές συνεργασίες («One Belt, One Road» and Many Co-operations). – In: Kathimerini, February 25, 2017.

Журналистически текстове – новини, репортажи

www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2017&mm=05&dd=12&nav_id=101260B

www.ekathimerini.com/comment/

[www.euractiv.com/section/enlargement/news/mogherini-to-debrief-eu-leaders-on-external-threats-to-western-balkans/;](http://www.euractiv.com/section/enlargement/news/mogherini-to-debrief-eu-leaders-on-external-threats-to-western-balkans/)

www.faz.net/aktuell/politik/ausland/die-stabilokraten-des-balkans-14956006.html

www.foreignpolicy.com/2017/05/30/the-balkans-of-the-21st-century/

www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Federika-Mogherini-Zapadni-Balkan-prioritet-za-EU/lat/230941.html.

www.theguardian.com/commentisfree/2017/june/03/the-guardian-view-on-the-balkans-hold-out-a-hand

www.naslovi.net/izvor/novi-magazin/

www.news.gtp.gr/2017/04/21/celestial-first-group-chinese-tourists-cruise-aegean/.

www.reuters.com/article/us-eu-balkans-serbia/eus-mogherini-booed-in-serbian-parliament-ahead-of-balkan-summit-idUSKBN16A2A0;

news.xinhuanet.com/english/2017-04/22/c_136227160.htm